

у виду својеврсног мега-књижевноисториографског мозаика остаје једним од несумњивих темеља сваког будућег напора да се укупна српска књижевност што потпуније научно сагледа. Најзад, што је можда још важније, да се изнова пропитује и када год је то потребно – изнова прервднује.

Др Владан С. БАЈЧЕТА

Научни сарадник

Институт за књижевност и уметност, Београд

bajcet@yahoo.com

У ДАХУ С ПРИРОДОМ

Мирослав Тодоровић, *ПонАД рукОйиса*, Ревнитељ, Ниш 2019

Посвећеност пјесми и њеним све већим изазовима увијек ће имати своје одабрано мјесто у срцу истинских пролажења и улажења у (и) кроз живот, и потпуну осјећајност да се поезија носи у човјековом тијелу УНУ-ТРА, као одјећа споља. Тако бих у једној реченици описала великог, истинског посвећеника и ствараоца поетске ријечи, Мирослава Тодоровића.

У двадесет четвртој објављеној књизи поезије, интересантног наслова *ПонАД рукОйиса*, Тодоровић је остао вјеран односу: писац и његово дјело. Употребљавајући велика слова усред ријечи („АД” и „О”) у самом наслову књиге, пјесник је оставио могућност читаоцу да сам, по свом осјећају бира наслов, па би могао да стоји и овако: „АД Описа” или „ПонАД Описа”. На тај начин осмишљава перспективу значења и значаја пјесничког израза, тако да читаоца, односно пјесничког сладокусца, упуту у дубље, истраживачке и пјесничке рударске ископине, скидајући слој по слој поетских слика из којих је могуће, варничењем кованица, стећи потпуно другу појавност и мисаону конструкцију. Тодоровић је, већ одавно, својим кованицама-асоцијацијама постао препознатљив, како у поезији и прози, тако и у огледима, записима, колумнама, па чак и на друштвеним мрежама, умрежавајући се „У-Век”.

Да ли је ријеч „ПонАД” нешто што је уобичајено изнад свега, изнад човјека и ствари, изнад живота и природе, артикулишући тај однос одозго, са висине, одакле се види оно што многим није дато? Овдје је ријеч о рукопису у којем би требало учинити „ровокопачке” напоре, како би се ископала (изњедрила) суштина, што и јесте сврха поезије.

Отуда, другим дијелом ријечи („АД”), сам пјесник нам открива да ући у пјесму није једноставно и да треба учинити доста труда и снаге, у зависности од способности онога који чита, јер ријеч Ад је грчког поријекла, и у преводу значи пакао, мучилиште...

Зато, улазећи полако и сигурно у поетска, баш као и рудна блага, откривајући познато и непознато, да се примијетити пјесникова непомирљивост са многим догађајима који нису производ њега самог, него друштвених промјена код нас и у свијету.

Стога, пјесник се најчешће окреће природи као судбини у коју може да се склони као у птичји пјев, свјетлост јутра, травку, камен, под тишину видика или дрвета да позлати стих.

Књига поезије *ПонаД рук Ојиса* подијељена је у неколико циклусних цјелина: „Виделом јаве”, „Заустављена свјетлост”, „После свега 2”, и „APPENDIX”.

Већ у првој пјесми, првог циклуса („Пејзаж/и ових стихова”), пјесник наговјештава мотивацију и њене „посљедице” у наредним пјесмама у књизи, јер нас на самом почетку упозорава да мотри пејзаж и кроз њега разлистава универзум метафоре који ће се догодити кроз стихове/сlike, између којих ставља знак једнакости, јер ће се управо и сам упустити да путем асоцијације остане на започетом плану.

Јутро је у ненаписаној пјесми, што је добар знак за буђење, просвјетљење и освјетљење нове пјесме. Али како је живот скројен од падова и успона, тако и пјесма, да би постала видљива и упечатљива, мора проћи кроз унутрашњи разговор пјесника са самим собом, кроз његове мисли, грмљавину између брда, потом кроз тишину која чека да буде примијењена („Метафора описа мојих”). Отуда је и „Божја визура у епском пејзажу ове књиге / ове тачке” („Виделом јаве”), пјесма која је написана у Трешњевици, 16. априла 2013, иначе пјесниковом родном мјесту, гдје се увијек осјећа здраво и узвишено; гдје је једино могуће бити „усамљено дрво у врлети”. Ту се једино „призивају” различите асоцијације, јер пјесма о дрвету постаје само повод да пјесник примијети и све остало што га окружује и у стварности и у машти, које га саме призову у трептају лишћа док чини „историју поезије”; али и у апстракцији коријења разног дрвећа и љековитог биља што „ниче” у мислима. Около шуме ријечи на тренутак отварају миленијуме и приче које никад не изневјере, чак ни „томове вавилонског зида”, дашак земље и њених истина, јутарњу свјетлост коју поистовјећује са библијским листом подижући је у сами врх Логоса.

Како сам већ нагласила да је пејзаж основни мотив ове књиге, о томе свједочи пјесников чест боравак у природи и суочавање са њеним неминовностима. Пјесма „Скулптура од крошње старе јабуке” једна је од пјесама која би ме увијек привукла да се поново вратим ишчитавању ове књиге. Зато јој се посебно и обраћам, као миљеници која ме опчинила из више разлога. Прво, наслов пјесме је многозначан и оставља нас у увјерењу да је јабука жива, иако божјим силама, осујећена од замисли оног који ју је садио и због чега јој ту мјесто и припада. Скулптура је вајарско умјетничко дјело, које обогаћује било који простор у коме се

налази, а наш пјесник, удахњујући живот јабуци, изненада постаје умјетник-скулптор, коме треба вјеровати. Довољан је чак и „немио” повод, па да се на најједноставнији, али и најемотивнији и једино могући начин, искаже љубав према стаблу јабуке: „ПОСЛЕ непогоде у воћњаку оста у трави сломљена / Крошња стере јабуке Хуј ветра грмљавина / С магленим облацима између тамних брда све се стиша само / Сломљена крошња је сведочила о поруци неба” („Скулптура од крошње старе јабуке”). Ових неколико стихова дочарали су нам цијелу причу једнога дана, претпостављајући у себи олују, која послјије свега оставља слике као производ грмљавине, вјетра, облака, кише... и на крају узрочно-последичну везу: сломљену крошњу.

Кроз ову пјесму Тодоровић је осликао и свој лик, за који се с правом може рећи да је човјек природе и њеног очувања и чувања у свом „животном даху”, те мотрења и када није с њом у директној вези. Та увезаност са природом пјесника учвршћује као пјесника – свједока времена, којем је тешко да га прећути. Из тих разлога, данима, па и годинама ће га стабло јабуке везати како за непогоде, тако и за завичайно коријење, оца и његову сјекиру, кућу и окућницу, али и за комад неба, нијеомог свједока свега што се годинама збивало „понАД”. Јабука није одбачена, само се божјом силом и пјесниковом руком преселила у други облик, у скулптуру налик животињи, која је и даље чувар природе, као и животиње, те мале драгоцјености која оплемењује баш као и пјесник Мирослав Тодоровић, успијевши за живота да буде њен дио.

Сломљеној крошњи *дах живоћа из себе дунем*
У скулптури и сам да се нађем.

Пјесник свевремене теме повезује са оним темама без којих би улазак у његову поезију био немогућ: „Гдје је брава? / Кућа? / Укућани?” Ту се огледа у симболичкој страни своје поезије, јер ко би други него кључ у рукама знаних и незнаних био свједок „земаљске истине”, а с тим у вези и поруке за „Све/Т/ плаве / У даљини нигдине”. Одатле засја „Глас Божји / Или то беше мисао песника / Србољуба Митића”, који засигурно сада свијетли понад живота, иако га сматрају уклетим српским пјесником, јер родивши се у селу код Малог Црнића, ту и остаје до краја живота. Тодоровић не заборавља писца из околине, који је такође „друговао” са народним језиком из краја у коме је рођен. Општина Мало Црниће, 2006. године, установила је књижевну награду која носи име „Србољуб Митић”.

У сарадњи са природом, пјесник је изњедрио штап („породица мојих штапова”), било да је ријеч о грабовом изданку, зовином, љесковом, или крушкином мадљару. Углавном, имају моћ да заједно са пјесником корачају, како кроз стазе и врлети, тако кроз живот, тако и симболичким правцем кроз пјесму, са којим пјесник осјећа моћ имагинације и просвјетљења поезије „од искона”.

Из природе посуђује боје за пјесму, јер му се ријечи у пјесми „зеле-не”, а пјесма је урезана чак и у камену да „мотри из линија ових порука” („Поема о томе”). Тишина слова је „на камену видик”. На тај начин овјековјечио је природу и додао јој невидљиву тежину. Да би тишину описао увјерљиво кроз пјесничке слике, користи се сигналимa прошлости, па ће рећи „епска тишина траве”.

Свој наклон и одушевљење природом најчешће поздравља додиром дрвета када иде кроз шуму и тако обострано једно другом преносе енергију и свој унутрашњи однос према животу (са природом). Најчешћи оријентир у природи за пјесника је дрво „силуета у мраку човјека”, која мотри поезију будућих пјесника, па се та осматрања сједињују са пејзажом у нови поетски облик.

Циклус „Зауостављена свјетлост” Тодоровић почиње пјесмом написаном 10. 4. 1994, управо у вријеме када је бивша Југославија још увијек „разбијана” и када су се у њој кидале и отцјепљивале ријечи међу (у) људима. Централна тема је пролазност, путовање низ вријеме, у којима је у петнаест стихова артизам пјесме доведен до краја.

СЕНКЕ брга се ћућећи гоГлегају

У хладњавом мирису јутра

Размеђава тишина

После олује

Смењују се годишња доба

Облаци небом

А са мојих речи лишће већ опада

Светлост мути

Векови пролазе

На путелку срећеш себе

Старца који те не препознаје

Грана сам под којом ране видам

Понад хуји

Био једном

Земља се више не сећа

10. 04. 1994.

Тишина „заборављених вијекова”, као и „тишина земље”, само је снажан бљесак из пјесникове душе, јер је и сам Свијет што „међ горама црним у сну сјаји”. Увијек на домаку стиха, пјесме, па и свјетлости из које се пројектује будући пјесников дан, вријеме... „Седим на стени / Мотрим како је све песма / У жубору светлости се чује и / Епику мојих мисли отвара”. Згуснутост пјесничке ријечи „тражи станиште у пјесми”. Важно је одржати пјесму у пјесми, мисао у стиховима, баш као „Звук

звона” „Реч јутра”, „Уз жубор Мораве” и молитву поезије као у пјесмама „Јутро” и „Каблар”, 01. 08. 2010.

Мирослав Тодоровић проналази „горње и доње свијетове” у дослуху са сликарским рукописом Ђуре Радоњића, налазећи сличности са пјесничким кроз „немуште језичке пределе” и вјечношћу боја која је у аналогији са пјесничким, јер осликава слике које на својствен начин тумаче поетску мисао.

Неријетко, Тодоровић личне доживљаје свијета и пјесника у том свијету, с поводом или без њега, тумачи на свој начин не скривајући радост, усхићеност или одушевљење као нпр. у пјесми „Стиже Адам Пуслојић у Трешњевицу”, у којој нас извештава да је Трешњевица постала богатија за четири тома поезије на 1400 страна. Ваљда је такав суђени пут књигама до читаоца који им се радује као најдражем госту. Оне ће га пронаћи па макар и у позним годинама, на тај начин продужавајући обострани живот.

Поред Пуслојића, Тодоровић се огласио са још неколико пјесама посвећених другима, најчешће пјесницима (Небојша Деветак, Мирослав Душанић, Мирослав Лукић, Тома Мијовић...), да би „после свега”, са сјетом, пратећи се кроз књижевни живот са многима од њих, саопштио и на бјелини папира као помен оставио сјећање уз жал због одласка из „не-савршеног свијета”. Међу њима су: Бранислав Драгојевић, Зоран Милић, Ђуро Дамјановић, Новица Тадић...

ОДЛАЗЕ иријатељи

Осећаш и тебе је све мање

Видиш и своје нестајање

Са сваким одласком

У песми се смркава

Живот и ћутање...

Кад оде пјесник, „свјетлости је све мање”. Пјесничко бдење Тодоровића, како и сам каже, подсјећа на „дописну партију живота и смрти”. Нажалост у немогућности да такав тренутак заустави у стварном животу, то чини у сјећању и у својој кожи.

Тако је у посљедњој пјесми циклуса „ПОСЛЕ СВЕГА, 2” („Док сунце залази”), управо и свој живот поистовијетио са његовим заласком. Само је свима знано да сунце зађе, па изађе.

Писцу је заправо блиско да запажа свијет око себе, тумачи га и доживљава на свој начин, као што то Мирослав Тодоровић управо чини, обогаћујући пјеснички рукопис разним кованицама и вишезначним ријечима које наглашава великим словима у самој ријечи, па ево неколико, које се најчешће сусрећу у књизи, почевши од самог наслова: „понаД рукОписа”, пејзаж/и, ис/писан, свет(л)ост, свеЈезика, о(п)стаје, виДЕЛОМ,

магЛИНЕ, оПЕВАН, све/Т/, прекривЕНО, наПишем, миленијУМА, животНо, унаОколо, одуВек, б(д)и, доЖивео, уДишем. неСПОЗНАЈНО, И/с/КОНА, СпаљЕНО, очеКУЈЕ, доГледају, спиС, б(д)ило, исПиши, по-ТОМ...

У циклус „APPENDIX” Тодоровић је уврстио пјесме које су други писали о њему, указујући на тај начин обострано књижевно и људско поштовање. Ту су, дакле, пјесме: Адама Пуслојића, Радослава Вучковића, Радомира Виденовића, Власте Младеновића, Стевана Бошњака и Мирослава Б. Душанића.

Пјесник је на двадесетак страна, послије посљедњег циклуса у књизи, по властитом избору уврстио неколико фрагмената из критичких осврта других о „поезији песника Мирослава Тодоровића”, објављених у различитим часописима, од 1990. године па до данас. Између осталих, нашла су се ту позната имена из књижевне области: Душан Стојковић, Мићо Цвијетић, Слободан Ракитић, Миодраг Петровић, Томислав Мијовић, Радомир Андрић, Срба Игњатовић, Драгољуб Јекнић, Александар Ристовић, Мирослав Лукић, Добрило Ненадић, Жарко Ђуровић, Ранко Павловић, Анђелко Анушић, Милијан Деспотовић, Маја Белегишанин и други.

На крају, пјеснику Мирославу Тодоровићу остаје да и даље прати и „мотри” свијет из свог Свијета, баш као што је „мотрење” најчешћа ријеч у његовом стваралачком опусу, и да се из „дубина времена” разлијеже пјесничка ријеч по предјелима душе.

Јованка СТОЈЧИНОВИЋ НИКОЛИЋ